

Na úvod „sportovního“ čísla

LUCIE SWIERCZEKOVÁ – JITKA SCHŮTOVÁ

V roce 2012 připravilo Národní muzeum výstavu věnovanou sportu za Rakouska-Uherska s názvem „Sportsmeni v zemích českých“. Jedním z doprovodných programů této výstavy byla konference připravená Sbírkou tělesné výchovy a sportu, která byla věnována právě sportování do roku 1918. Konference proběhla 8. listopadu 2012 v nové budově Národního muzea. Několik referátů, které byly na této konferenci předneseny, jsou součástí tohoto čísla ČNM (Kunert, Secká).

Po příznivém přijetí prvního ročníku sportovní konference a s jejím rozšířením o část cestovatelskou, které umožnila spolupráce Archivu tělesné výchovy a sportu a Archivu Náprstkova muzea, mohl být ve dnech 3. a 4. října 2013 v krásném interiéru knihovny Náprstkova muzea uskutečněn druhý ročník, který chronologicky navázal na rok předchozí a věnoval se období od roku 1918 do roku 1938. Většina příspěvků tohoto sborníku pochází právě ze sportovní části druhého ročníku.

Letošní, již třetí ročník Sportování a cestování, byl věnován letům 1938 až 1958 a opět proběhl v historických prostorách Náprstkova muzea.

Muzeum tělesné výchovy a sportu, dnes Sbirka tělesné výchovy a sportu, bylo založeno v únoru 1953, ale počátky českého sportovního a tělovýchovného muzejnictví najdeme již téměř celé století před tímto datem. Jen málokterá země světa se může pochlubit tak bohatou a rozmanitou tradicí svého tělovýchovného a sportovního muzejnictví.

Již v roce 1864 byla v nově postavené budově Sokola pražského vyčleněna místnost pro ukládání tělovýchovných památek a tyto sbírky tvořily základ muzea Sokola pražského, jedné z nejstarších institucí tohoto druhu na světě, jejímž úkolem bylo shromažďovat, dokumentovat a ochraňovat sokolské památky pro příští generaci. Tyto sbírky byly v roce 1885 zpřístupněny veřejnosti na posmrtné výstavě Miroslava Tyrše, kde byly prezentovány památky z nejstaršího období naší tělovýchovy, včetně pozůstalosti Tyrše a Fügnera, i unikátní materiály z období předsokolského. Po smrti Renaty Tyršové byla v roce 1937 do sbírek tohoto muzea začleněna i její pozůstalost a bylo přejmenováno na Muzeum Tyrše a Fügnera.

V roce 1914 založil Sokolské muzeum sokolský vzdělavatel a člen předsednictva České obce sokolské Karel Vaníček. Jeho fond byl shromažďován od konání Všeobecné zemské jubilejní výstavy v roce 1891, při níž se konal II. všesokolský slet. Své muzeum tedy budovalo i sokolské ústředí a 28. září 1920 bylo slavnostně otevřeno v deseti místnostech smíchovské vily Na Santošce, od roku 1925 bylo přestěhováno do prostor právě otevřeného Tyršova domu.

První snahy o zřízení tělovýchovného a sportovního muzea (tedy ne jenom sokolského) se objevily před výstavou československé tělesné výchovy a sportu v Pardubicích v roce

V Praze dne 15.I.1948.

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA.

Presidium.

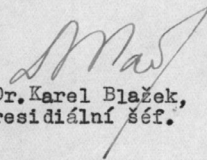
Č.j. 379/48-pres.

Přípravný výbor musea československé tělesné výchovy.

Kancelář presidiální děkuje za pozvání k ustavující valné hromadě v pondělí dne 19.ledna 1948 a oznamuje, že požádala p. arch. Václava Hudce, referenta vojenského a tělovýchovného ústředního národního výboru hlavního města Prahy, aby se této schůze jako oficiální zástupce zúčastnil.

S přáním plného zdaru Vašemu jednání i činnosti příští, jakož i s projevem úcty znamenám

JUDr. Karel Blažek,
presidiální šéf.

Obrázek 1 – Přípravnému výboru MTVS, f. Josef Laufer, k. 6

1931 a souvisely s myšlenkou na zachování exponátů této výstavy. Záměr se nepodařilo dlouho uskutečnit, i když přípravný výbor nového muzea, jehož členy byli například olympijští funkcionáři Rudolf Richter a Josef Gruss a sportovní novinář Karel Petruš, vyvíjel činnost i během druhé světové války. Stanovy Muzea české tělesné výchovy a sportu byly schváleny ministerstvem vnitřní záležitosti 28. září 1941, ale na ustavení spolku se nespěchalo z obavy, aby shromážděné sbírky nebyly zabaveny nacisty.

Stejný problém, tedy záchranu cenných muzejních památek, řešil během války i Sokol pražský a činovníci rozpuštěné České obce sokolské. Nejcennější sbírky se podařilo zachránit tím, že byly zazděny v průduších bývalé větrací šachty pod tělocvičnou Sokola pražského, jiné ukryli v soukromí členové jednoty. Například první sokolský prapor od Josefa Mánesa z roku 1862 byl ukryt ve sbírkách Národního muzea a dodnes je součástí trojrozměrného fondu Sbírkový tělesné výchovy a sportu. Přesto se mnoho památek a historických dokladů nepodařilo zachránit.

Přípravný výbor Muzea československé tělesné výchovy a sportu po několikaletém úsilí zakončil svou činnost ustavující schůzí v roce 1948. Po dobu své pětileté existence muzeum fungovalo ve velmi skromných podmínkách v jedné místnosti zapůjčené od Svazu lyžařů, samozřejmě bez prostor pro vlastní výstavy.

Navštivte jediné sportovní muzeum v ČSSR !

Muzeum tělesné výchovy a sportu

Stálá expozice — vývoj naší tělesné výchovy a sportu.

Tematické výstavy z různých oborů tělovýchovy a sportu.

Exponáty — sportovní stroje, nářadí, náčiní, trojeje, prapory, unikátní fotografie, tisky, vzácné archívlie, odznaky, publikace, plastiky, obrazy.

Filmová představení — pro hromadné návštěvy jsou promítány reportážní, instrukční, výchovné a zábavné sportovní filmy.

Muzeum tělesné výchovy a sportu v ČSSR je jedním z mála sportovních muzeí na světě. Ve svém depozitáři má shromážděno více než 15 000 sbírkových předmětů, v knihovně přes 20 000 svazků a ve filmotéce 1000 instrukčních, výchovných a zábavných sportovních filmů.

*Otevřeno denně kromě čtvrtka od 9—17 hod.
Spojení tramvajemi č. 5, 7, 9, 12, 22 a 30.*

PRAHA 1 - MALÁ STRANA, ÚJEZD 450

„V červnu 1951 bylo vypracováno první čtení statutu Státního muzea a archivu čs. tělesné výchovy a sportu v Praze. Dne 9. prosince 1953 byl schůzí vedoucích pracovníků Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport schválen /.../ prozatímní statut, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1954 a kterým bylo MVTVS určeno shromažďovat, spravovat a zpřístupňovat veřejnosti i pro vědecké bádání památky, které mají vztah k dějinám a vývoji čs. tělesné výchovy a sportu.

K plnění úkolu je muzeum rozděleno na dvě oddělení: musejní a dokumentární. /.../ dokumentární oddělení sbírá a zpracovává listinný materiál...“

(Propagační leták 1955)

Dne 1. února 1953 bylo toto muzeum sloučeno s Muzeem Československé obce sokolské a Muzeem Sokola pražského, respektive Muzeem Tyrše a Fügnera, do Státního muzea tělesné výchovy a sportu. To zprvu působilo při Státním výboru tělesné výchovy a sportu, od roku 1957 bylo samostatnou rozpočtovou organizací ministerstva školství a kultury. Sídlo mělo v Tyršově domě. Někteří dobrovolní pracovníci Muzea československé tělovýchovy, Sokolského muzea i Muzea Tyrše a Fügnera se stali zaměstnanci nebo poradci nově vzniklého muzea a odkázali mu do sbírek řadu cenných materiálů ze své sportovní a funkcionářské činnosti.

Zákonem z roku 1952 byly vedle sokolských sbírek v muzejním fondu soustředěny i materiály dalších tělovýchovných a sportovních organizací (např. Svazu dělnických tělocvičných jednot, Orla, Klubu československých turistů) i památky na založení a počátky Českého olympijského výboru, včetně části pozůstalosti jejího zakladatele a prvního předsedy Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského.¹ Do sbírek muzea byla předána i rozsáhlá cyklistická sbírka Augustina Vondřicha včetně vzácné sbírky historických velocipedů. Společně s Národním technickým muzeem uspořádalo muzeum z této sbírky v roce 1955 v Tyršově domě cyklistickou výstavu historických kol a velocipedů. Tato ojedinělá Vondřichova sbírka byla během sloučení s Národním muzeem předána do Národního technického muzea.

Až do července 1972 bylo Státní muzeum tělesné výchovy a sportu samostatnou rozpočtovou organizací ministerstva školství a kultury. 1. srpna 1972 bylo přičleněno k Národnímu muzeu, jehož součástí je dodnes. Nejprve jako Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, po reorganizaci Historického muzea v roce 2010 bylo připojeno k Oddělení novodobých českých dějin. V roce 2004 se muzeum rozloučilo s Tyršovým domem, kde mělo expoziční a výstavní prostory a badatelské veřejnosti zde byly k dispozici studovny archivu, fotoarchivu a knihovny. Dnes sídlí v nové budově Národního muzea.

1 Literární část pozůstalosti se nachází v Literárním archivu PNP.